

*Novruzlu Behbidali Valeh oğlu,
doktorant,*

Gəncə Dövlət Universiteti

E-mail: behbudnovruzlu@gmail.com

© Novruzlu B.V., 2022

UOT - 3.338.

İNVESTİSİYA QOYULUŞLARINDA SOSIAL MƏSULİYYƏTLİ İNVESTİSİYALARIN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – ölkəyə investisiya qoyuluşları zamanı davamlılıq və dayanıqlılıq prinsiplərindən istifadə edərək daha uyğun investisiyaların həcmnin artırılması və sosial məsuliyyətli investisiya qoyuluşlarına təsir edən faktorların təhlil edib qiymətləndirməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası məqalənin yazılmasında, yeni istiqamətlərin hazırlanmasında müşahidə, müqayisə, ətraf mühitin, sosial vəziyyətin təhlili, iqtisadi-statistik araşdırmalar və digər üsullardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, işdə əldə olunmuş nəticələr və irəli sürülən təkliflər Azərbaycanda sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi, əhəlinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi, ölkədə məşğulluğun artması zamanı qoyulan investisiyaların sosial məsuliyyətin artırılması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsində istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri - məqalədə qloballaşma prosesi zamanı dünyada baş verən yeni trendlərin təsiri altında iqtisadiyyatın sahələrində, müxtəlif sektorlara qoyulan investisiyaların daxilində baş verən keyfiyyət dəyişiklikləri öyrənilir, müxtəlif tövsiyələr irəli sürülür.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – ölkədə iqtisadi artımı təmin edən investisiya qoyuluşunda sosial məsuliyyətin yəni davamlı inkişaf prinsiplərindən səmərəli istifadə etməklə iqtisadiyyatda baş verə biləcək böhranların təsirlərini azaltmaqdan ibarətdir.

Açar sözlər: sosial məsuliyyətli investisiya, dayanıqlı investisiya, korporativ sosial məsuliyyət.

G İ R İ Ş

Sosial Məsuliyyətli Investisiyalar (SMİ) investisiyaları investitorlara cəmiyyətə davamlı təsir göstərən korporasiyaları dəstəkləməyə imkan verir. Sosial dəyişikliklə maraqlanan investitorlar investisiyalarını ümumi həyat keyfiyyətini davamlı şəkildə yaxşılaşdıracaq işlərə qoyurlar. Sosial vicdanlı investitorlar bununla da SMİ-dən cəmiyyətə töhfə vermək üçün uzunmüddətli strategiya kimi istifadə edirlər. Potensial investitorlar üçün zəhmətlə qazandıqları pulları hansı müəssisələrə qoyacağını müəyyən etmək çətin ola bilər. Buna görə belə investitorlar diversifikasiya, dividendlər, gəlir dərəcəsi, inflyasiya, vergilər və risklər kimi amilləri nəzərə alırlar. Bu gün sosial məsuliyyət daşıyan investitorlar bir addım da irəli gedirlər. Yuxarıda qeyd

olunan aspektlərdən başqa, onlar müəyyən sərmayənin cəmiyyətə müsbət təsir edib-etmədiyini seçirlər [4, 1725 s]. Əslində bu, həm insanlar, həm də korporasiyalar tərəfindən qəbul olunmağa davam etdiyi üçün populyarlığı artan bir konsepsiyadır. SMİ-nin yüksəlişi üçün əsas göstəricilər onun variantlarının artan sayı və müxtəlifliyidir. SMİ peşəkar şəkildə idarə olunan bütün investisiya aktivlərindən 4 % daha sürətli böyüdü. Dünya maliyyə böhranından sonra və sonrakı qənaət dövründə sosial məsuliyyət korporativ dünya və maliyyə sektoru üçün aktual olan mövzuya çevrildi. İntestisiya qoyuluşunda ilk növbədə gözlənilən faydalılıq və dəyişkənliyə əsaslanan klassik maliyyə nəzəriyyələrindən fərqli olaraq, investisiya qərarlarında sosial məsuliyyətin nəzərə alınması son dövrlərdə nəzərə çarpacaq dərəcədə artmışdır. SMİ-nin yüksəlişi fond birjasının reyting agentlikləri, sosial məsuliyyətə təsirin ölçülməsi alətləri, sosial hesabatlar və sertifikatlar ilə müşayiət olunur [14].

Klassik maliyyə nəzəriyyələri investisiya qərarlarının qəbul edilməsinin əxlaqi və dəyər ölçülərini nəzərə almadığından, SMİ anlayışı haqqında sosial-iqtisadi aspektlər üzrə biliklər məhduddur. Müasir akademik ədəbiyyat SMİ-ni təbliğ edir və ekspert müsahibələrində, anket sorğularında və eksperimentlərdə bu investisiyanın sosial-psixoloji motivlərini araşdırır [5, 707 s].

Diouf və başqaları SMİ seçimində demoqrafik, ekoloji və sosial idarəetmə məsələlərinin, maliyyə gəlirləri ilə sosial dəyərlər arasında tarazlığın və korporativ münasibətin nə dərəcədə təsirli olduğunu araşdıran çoxölçülü araşdırma aparmış və bu amillərdən ən əhəmiyyətlinin maliyyə gəliri, ekoloji və sosial idarəetmənin olduğu tədqiqatçılar tərəfindən müəyyən edilmişdir. Müxtəlifliyin az olacağından, riskin yüksək olacağından və buna görə də gözlənilən gəlirin aşağı olacağından narahat olan mütərəqqi investorlar tərəfindən SMİ-yə o qədər də üstünlük verilmir. Digər tərəfdən, sosial məsuliyyət daşıyan qarşılıqlı fond menecerləri deyirlər ki, onların maliyyə gəlirləri ənənəvi fondların qısamüddətli gəlirlərindən fərqlənmir. Uzunmüddətli perspektivdə gəlirlərin daha üstün olacağı iddia edilir, çünki şirkətlər davamlılıq təmin etmək üçün investisiya qoymağa təşviq edilir [7, 45-67 s].

Jones və başqaları Avstraliyada apardıqları araşdırmada 89 investora 1986-2005-ci illərdəki fəaliyyətini araşdırmış və bu nəticəyə gəlmişlər ki, SMİ, xüsusilə 2000-2005-ci illərdə ənənəvi fondları üstələyib [8, 181-203 s].

Auer Avropa fond bazarında investorların sosial sərmayələr etmək üçün yüksək gəlirlərdən imtina etməli olub-olmadığını müəyyən etmək üçün apardığı araşdırmasında DSMF-nin fəaliyyətinin ümumiyyətlə aşağı olduğu qənaətinə gəlib. Eyni zamanda, bu araşdırmada Auer, daha az müxtəlifliyə görə SMİ-nin riskinin daha yüksək olduğunu ifadə etmişdir [9, 381-397 s].

Beynəlxalq tədqiqatlar göstərir ki, maliyyə savadlılığına sərmayə yatırmaq həvəsini artırmaqla maliyyə bazarının dərinləşdirilməsi (məsələn, özəl pensiya fondlarının yaradılması kimi) ilə bağlı islahatlar maliyyə savadlılığının və əmanətlərin daha yüksək olmasına səbəb ola bilər [10, 2790 s]. Bu səbəbdən gənc fərdlər üçün maliyyə təhsili proqramları hazırlanmalı və maliyyə savadlılığı təhsili icbari məktəb kurikulumuna inteqrasiya edilməlidir [11, 145 s]. Çünki istehlakçı cari endirimli dəyərləri, nominal və real məbləğlər arasındakı fərqi anlamalı və bir çox digər amillərlə yanaşı gözlənilən gələcək əmək gəlirləri, pensiya və sosial təminat müavinətləri, pensiya yaşları və sağ qalma ehtimallarını proqnozlaşdırma bilməlidir. Məsələn, yüksək maliyyə savadlılığı olan KOM sahibi maliyyə resurslarına nəzarət, vəsaitlərin bölüş-

dürülməsi və investisiya alətlərinin seçilməsi ilə bağlı düzgün maliyyə qərarları verə bilər və beləliklə, firmanı inkişaf etdirəcək idarəetmə tərzini yarada bilər. Bütün bu mənfəət mülahizələrinə və tənqidlərə baxmayaraq, SMİ heç də həmişə aşağı nəticə göstərməmiş, bəzi dövrlərdə ənənəvi fondlara yaxın fəaliyyət göstərmiş, bəzi dövrlərdə isə daha yaxşı nəticə göstərdiyi müşahidə edilmişdir. Bu fərqi səbəbləri müxtəlif regionlar, dəyərlər, normalar, müxtəlif investorlar arasında inanclar və SMİ ilə bazar mühiti arasındakı mədəni-ideoloji fərqlər kimi izah edilə bilər [12, 2-3 s].

Sosial məsuliyyətli investisiyaların növləri

SMİ bir çox digər investisiya növlərini əhatə edir, onların oxşarlığı onların müsbət sosial təsirə malik olmasıdır. Konkret desək, belə investisiyalar etmək istəyən investorlar üç əsas aspektə-ətraf mühit, sosial və korporativ idarəetməyə diqqət yetirirlər. Investorlar investisiyanın davamlılığını və ya sosial təsirini qiymətləndirmək üçün üç amildən istifadə edirlər. İndi sosial məsuliyyət daşıyan investorlar öz müəssisələrinin sosial məqsədlərə çatmasını təmin etmək üçün müxtəlif yanaşmalardan istifadə edirlər.

Mənfəət Səhrası - Adından da göründüyü kimi, texnikaya investisiya qoymağa qərar verməzdən əvvəl şirkətin təcrübələrini, məhsullarını və ya xidmətlərini yoxlamaq daxildir. Beləliklə, potensial investor müəyyən bir şirkətin siqaret kimi zərərli məhsullar istehsal etdiyini və ya qeyri-etik davranışlarla məşğul olduğunu aşkar edərsə, bu işə sərmayə qoymaqdan imtina edəcək [6, 5 s].

Müsbət Investisiya - burada investor təcrübələrini bəyəndiyi şirkətlərə investisiya etməyi seçir. Məsələn, investor həqiqətən ətraf mühitə əhəmiyyət verir sonra onun sərmayə portfeli yaxın ki, yaşıl enerjiyə edilən investisiyalardan ibarət olacaq. Bu, həm də onların əməkdaşlıq etmək istədikləri şirkətlərin davamlı təcrübələrə riayət edən şirkətlər olduğunu ifadə edə bilər. Belə yaşıl təcrübələrə misal olaraq:

- iş yerində təkrar emal proqramının hazırlanması;
- suya qənaət;
- enerjiyə qənaət edən avadanlıqların alınması;
- fərdi şəxslərdən istifadə olunmayan otaqlarda işıqları söndürmələrini xahiş etmək kimi ekoloji cəhətdən təmiz iş siyasətlərinin tətbiqi [6, 5 s].

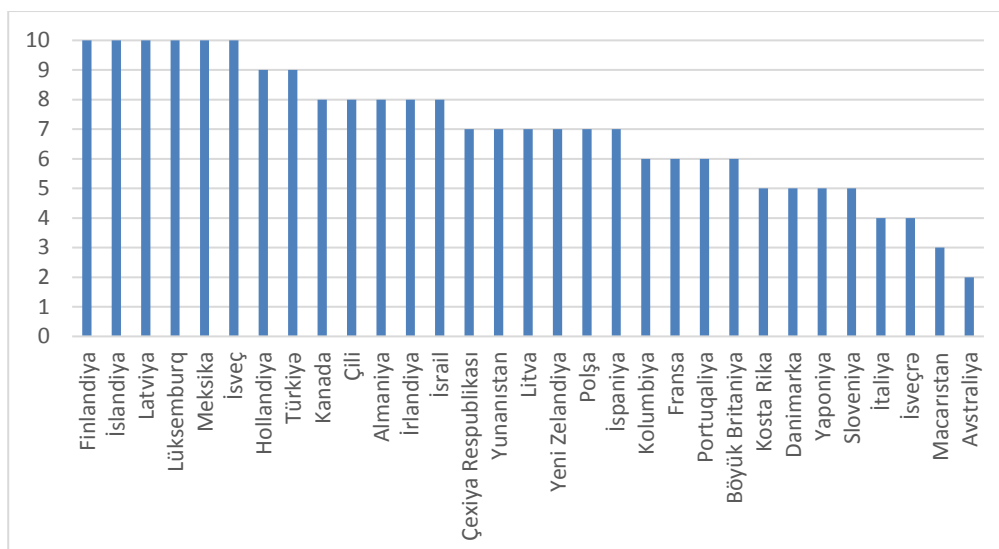
İcma Investisiyaları - investor özünü SMİ-də sınamaq istəyirsə, icma sərmayəsi ən yaxşı yanaşmalardan biridir. Bu, yerli icmaları iqtisadi cəhətdən gücləndirən layihələrə pul qoyuluşunu nəzərdə tutur. Məsələn, icmadan əldə edilə bilən resurslardan istifadə edən və imkansız təbəqələr üçün imkanlar yaradan layihələr. Fərqli investisiya üsullarını nəzərə alaraq, sosial məsuliyyətli investisiyaların müxtəlif növləri mövcuddur.

Mikromaliyyə - fərdlərin sosial cəhətdən əsaslandırılmış investisiyalar edə bilməsinin başqa bir yolu startaplara mikrokreditlər və ya kiçik kreditlər təklif etməkdir. Onlar inkişaf etməkdə olan ölkələrdə maliyyə yardımı təklif edən bizneslər axtara bilərlər.

Alt xətt - SMİ maliyyə mənfəətinə və sosial-ekoloji məqsədlərə nail olan investisiyadır. SMİ-nin tətbiqi o qədər də çətin deyil. Əslində ənənəvi investisiyalardan heç bir fərqi yoxdur. Fərqli cəhəti cəmiyyəti müsbət şəkildə dəyişən investisiyalara diqqət yetirməyə imkan verən əlavə investisiya meyarları əlavə etməkdir [14].

Cədvəl 1.

Davamlı İnvestisiyaların OECD ölkələri üçün əhəmiyyət indikatoru

Mənbə: Authors' calculations based on the OECD survey on IPA monitoring & evaluation and prioritisation, 2021.

Yuxarıda cədvəldə göstərilən göstəricilərə əsasən deyə bilərik ki, OECD ölkələri üçün davamlı investisiya qoyuluşlarının əhəmiyyəti 0-10 arasında dəyişir. Artıq beynəlxalq səviyyədə SMİ-ə diqqət artırmaqdadır. Burada 0 ən az vacib, 10 ən yüksək vaciblik dərəcəsidir. Bu indikatoru formalaşdıran əsas elementlərə ölkə daxilində investisiya qoyuluşları zamanı SMİ-nin tələbləri aiddir. Qeyd olunan ölkələr arasında davamlı investisiya qoyuluşunun ortalama əhəmiyyətlilik göstəricisi 7-dir. Bu göstəricilərə əsasən deyə bilərik ki, artıq dünyada investisiya qoyuluşlarında SMİ-nin əhəmiyyəti artırmaqdadır [13].

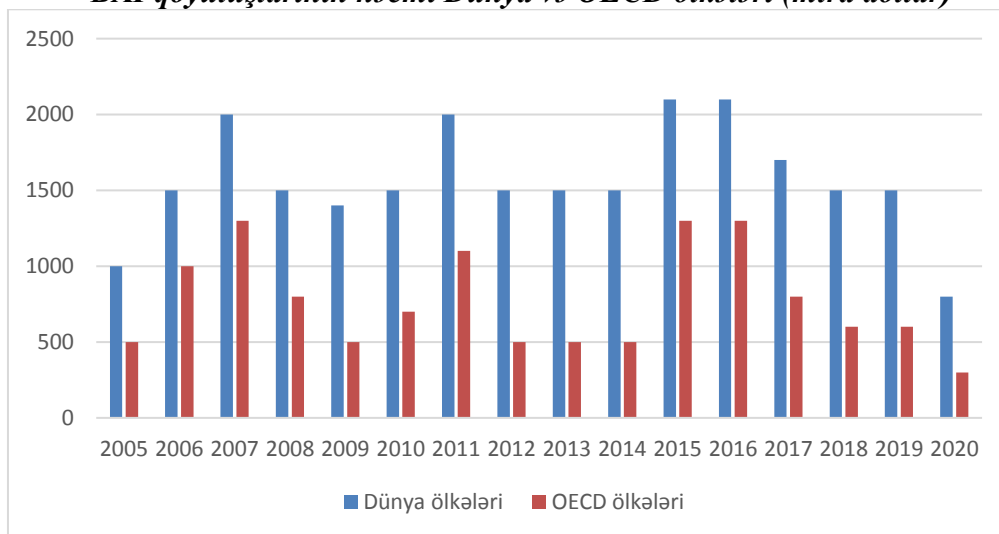
Kapitalı sosial cəhətdən bəyənilməyən korporasiyalardan sosial vicdanlı korporasiyalara köçürməklə, SMİ korporativ sosial fəaliyyətləri təşviq edir. İzləyicilərin müşayiəti ilə, şəxsi dəyərlərin və ictimai narahatlıqların maliyyə qərarlarının qəbuluna inteqrasiyası üçün artan tələblə birlikdə SMİ-nin artan təklifi perspektivdə sosial vicdanı investisiya bazarlarının standart xüsusiyyətinə çevirə bilər. Uzunmüddətli perspektivdə SMİ-nin ümumi rəqabət modelinə inteqrasiyası korporativ davranışda sosial məsuliyyəti daha da təkmilləşdirəcək. SMİ-yə yönəlmiş maliyyə bazarı tələbi və təklifi seçim diapazonunu daha sosial məsuliyyətli istiqamətdə genişləndirəcəkdir. Bundan əlavə, investorların əksəriyyəti sosial vicdanlıdır, sosial məsuliyyət daşıyan korporasiyalar davamlı olaraq artan investisiya axımından faydalanacaqlar. Sosial məsuliyyət daşıyan bazar seçimlərinə yönəldilmiş kapital axınları Korporativ Sosial Məsuliyyət (KSM) və SMİ tendensiyalarına davamlı şəkildə töhfə verəcək. Bütövlükdə, sosial məsuliyyətə uyğunlaşdırılmış maliyyə bazarları bütün sənayeləri daha sosial vicdanlı səviyyəyə qaldıracaq. Belə ki, SMİ maliyyə bazarlarına müsbət təsir göstərmək, bu və sonrakı nəsillər üçün ümumi həyat səviyyəsini və keyfiyyətini yaxşılaşdıran sosial cəhətdən diqqətli bazar sistemləri yaratmaq potensialına aid edilir.

İqtisadi elmlər ədəbiyyatında SMİ bütün dünyada fərqli olan yumşaq hüquqlu səhmdar fəallığı yanaşması kimi təqdim edilmişdir. İstiqrazlar, investorun müəyyən bir müddətə də-

yişən və ya sabit faiz dərəcəsi ilə borc götürdüyü müəssisəyə borc pulu olan borc investisiyasıdır. İstiqrazlar, ilk növbədə, şirkətlər, bələdiyyələr, dövlətlər və suveren hökumətlər tərəfindən pul toplamaq və müxtəlif gələcəyə yönəlmiş uzunmüddətli layihələri və fəaliyyətləri maliyyələşdirmək üçün istifadə olunur [3, 31-38 s]. İntestisiyaların təşviqi agentlikləri (İTA) SMİ-nin inkişaf etdirilməsi kontekstdə mühüm rol oynaya bilər. Xüsusilə, İTA-ların prioritetləşdirmə strategiyası - cəlb edilən investisiya növünə təsir göstərə bilər. Buna görə də İTA-lar öz fəaliyyətlərini ölkələrinin müqayisəli üstünlüyü ilə uyğunlaşdıraraq onların davamlılığı inkişafına töhfə verə bilərlər. Əksər İTA-lar müəyyən növ investisiyaları digərlərindən üstün tuturlar. Bu prioritet sektorların, ölkələrin və investisiya layihələrinin seçilməsi yolu ilə baş verir [13]. Davamlılıq məsələləri, inklüzivlik və davamlı inkişaf məqsədlərinə verilən töhfə ümumilikdə daha da artmışdır. Nəticədə İTA-ları öz prioritetlərini yenidən müəyyən edərək bu məqsədlə istifadə olunan metodologiyaları və alətlərini kəskinləşdirməyə sövq etmişdir. Rəqəmsallaşmaya uyğunlaşmanın üstünlükləri, davamlılıq mülahizələri və qlobal dəyər zəncirlərinin yenidən konfigurasiyasının mümkün riski də OECD İTA-larını formalaşdırmışdır. Uzunmüddətli prioritetləşdirmə strategiyaları və COVID-19 pandemiyası agentliklər tərəfindən qəbul edilərək proqramlarına daxil edilmişdir. İştirakçı qurumların tələbi ilə OECD İTA Şəbəkəsi və OECD Katibliyi müəyyən edilmiş vaxtlarda İTA monitorinqi və qiymətləndirilməsi mövzusu üzərində işləyir. BXİ COVID-19 böhranı fonunda kəskin şəkildə azalıb. Qlobal BXİ 2019-cu illə müqayisədə 2020-ci ildə 35% azalıb. Bu göstəricilər 2008-ci ildə baş verən böhrandan daha böyük olduğunu göstərir. Pandemiya nəticəsində İEÖ-in iqtisadiyyatları belə çox təsirə məruz qalmışdır. Qlobal böhranın səngiməsi ilə birlikdə ÜDM pandemiya əvvəlki səviyyəsinə artıq çatıb. Pandemiyanın baş verməsi gələcəkdə BXİ-in davamlılıq və sosial məsuliyyət prinsiplərinin nəzərə alınmasının əhəmiyyətini sübut etmişdir [13].

Cədvəl 2.

BXİ qoyuluşlarının həcmi Dünya və OECD ölkələri (mlrd dollar)

Mənbə: OECD and IMF data, presented in FDI in Figures (October 2021)

Son dövrlərdə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə məşğulluğun stimullaşdırılması və kapital qoyuluşları potensialının təşviqi üzrə proqramlara xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bununla yanaşı, həmçinin dövlət-özəl sektor tərəfdaşlığı təşviq siyasəti üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu tərəfdaşlıq təşviqi Qarabağ Dirçəliş Fondunun (QDF) qarşısında qoyulmuş əsas vəzifələrdən biridir.

Bu istiqamət üzrə QDF vəzifələri yerinə yetirərkən dövlət strukturları, müxtəlif xarici investisiya şirkətlər və fondları, həmçinin fərdi və korporativ investorlar kimi əlaqəli tərəflərlə tərəfdaşlıq edərək, aşağıda qeyd olunan istiqamətlər üzrə layihələri həyata keçirəcək [15]:

– qarabağ ərazisində dayanıqlı və davamlı inkişafa töhfə vermək, işgüzar fəaliyyətin və əhalinin yaxşı şəraitdə yaşamasını təmin etmək üçün bu regionun sərmayə qoyuluşunun potensialının, perspektivli istiqamətlər üzrə təşviqat aparılacaq;

– regionda ətraf mühit üçün təhlükə yaratmayacaq balanslaşdırılmış dayanıqlı inkişafı formalaşdırmaq üçün burada yaşıl energetika, eləcə də ekoloji baxımdan təhlükəsiz və səmərəli sosial infrastrukturların ("ağıllı kəndlər" konsepsiyası) inkişafına dair təkliflərin və proqramların hazırlanması məqsədilə dəstək göstəriləcək;

– potensial investisiya qoyuluşları həyata keçirən təşkilatların təkliflərinin yığılması və təhlili, müvafiq prosedurların öyrənilməsi, onların yarana biləcək perspektivlərinin müvafiq dövlət strukturlarına baxılması üçün yönləndiriləcək;

– dövlət və özəl təşkilatlar ilə imzalanmış "Əməkdaşlıq Memorandumları"nın çərçivəsində uyğun layihələri həyata keçirilməsi.

Layihə və investisiyaların növündən asılı olmayaraq QDF-nun fəaliyyəti şəffaflıq və hesabatlılıq prinsipləri əsasında davam etməsidir. QDF-nun fəaliyyətinin maliyyə mənbələri (icra olunan layihələr və əməliyyat xərcləri də daxil olmaqla) investisiya qoyuluşlarından əldə edilən gəlir hesabına həyata keçiriləcəkdir. Fondun investisiya strategiyası aşağıda qeyd olunan prinsiplərə əsasən, mütəmadi şəkildə nəzərdən keçirilərək yenilənəcək [16]:

– minimum səviyyədə riskli investisiya alətlərinə və layihələrə investisiya qoymaqla əlavə dəyərin yaradılması (mənfəət, gəlir və ya sərmayənin bazar dəyərinin artması hesabına);

– ətraf mühit, sosial və korporativ məsuliyyətli idarəetmə faktorlarının investisiya qərarlarının qəbul edilməsi prosesində tətbiq edilməsi;

– investisiya qərarlarının verilməsi zamanı yalnız müvafiq sahənin peşəkarlarının iştirakı ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilməsi;

– investisiya qərarlarının qəbulunda Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiq edilmiş müvafiq "İnvestisiya Qaydaları və Siyasətlərin" tələblərə uyğun verilməsi.

QDF işğaldan azad edilmiş ərazilərimiz üçün uzunmüddətli, davamlı əlavə dəyər yaratmaq, ölkə cəmiyyətinə fayda göstərmək üçün nümunəvi və sosial məsuliyyətli investor olmağa həmçinin yaranan investisiya imkanlarından maksimum dərəcədə bəhrələnməyə çalışacaq.

"Azərbaycanda xarici biznes: Biznes mühiti sorğusu 2021" hesabatında 2021-ci ilin may-iyun-iyul aylarında ölkəmizdə fəaliyyət göstərən müxtəlif xarici biznes nümayəndələri arasında keçirilmişdir. Xarici iş adamları inanır ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpasına öz töhfələrini verəcəklər. Həmçinin Xəzər regionunda təhlükəsizlik, sabitlik və

dayanıqlı beynəlxalq nəqliyyat və kommunikasiya layihələrinin həyata keçirilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatının diversifikasiyasını, eləcə də investisiya cəlbediciliyini və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına təsir edəcəkdir. “Biznes Mühiti Sorğusunun” nəticələrinə əsasən, hazırlanan hesabat üçün Azərbaycanda fəaliyyət göstərən, 30 ölkəni təmsil edən 270-dən çox xarici şirkətə sorğu göndərilib. Dəyərləndirmə üçün sorğudan 130 dəqiq və tamamlanmış cavab seçilib. Sorğuda iştirak edən şirkətlərin 88%-i KOB-lar və mikro müəssisələrdir. Şirkətlərin 67% -i isə 10 ildən çoxdur ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. Respondentlərin 68%-i ölkə iqtisadiyyatının hazırkı vəziyyətini stabil qiymətləndirib. Əvvəlki hesabatda isə bu göstərici 39% idi. İştirakçıların 57%-i Azərbaycanda fəaliyyət sahələrini genişləndirmək eləcə də yeni investisiya qoymaq istəklərini ifadə ediblər. Respondentlərin 43%-i fəaliyyət sahələrinə uyğun olaraq, işğaldan azad edilmiş torpaqların yenidən qurulmasında iştirak edə biləcəklərini, 22%-i bu layihələrdə iştirakının mümkünliyünü, 17%-i isə yüksək maraq göstərdiklərini bildiriblər. Sorğuda iştirak edən şirkətlərin 60%-i Azərbaycanın investisiya qo-yuluşu üçün və əlverişli biznes məkanı kimi tövsiyə etmişdir [17].

Y E K U N

Məlumdur ki, SMİ qoyuluşu zamanı nəzərə alınmalı olan amillərə bütün digər ənənəvi fondlarda olduğu kimi, investisiya siyasətinin qurulması, qısa-uzunmüddətli hədəflərin və riskə həssaslığın müəyyən edilməsi kimi amillər daxildir. Ənənəvi portfəllərdə qiymətləndirmələr əsasən risk-gəlirlik balansını və zaman çərçivəsi başlıqlarını hədəfləməklə aparılır. SMİ qoyulan müəssisələrin isə şəffaflyq, etibarlılyq, bərabərlik, hesabatlılyq və ədalətlik kimi korporativ idarəetmə prinsiplərinə uyğunluđu investorların qərarlarına təsir göstərmək baxımından vacibdir. İntestisiya qoyulan müəssisələrin cəmiyyətin rifahına töhfəsi, şirkətin öz resurslarının bir hissəsini yaşadığı cəmiyyətin problemlərini həll etmək üçün istifadə etməsi həmin şirkətə yatırılan investisiyalara təsir edir. Uđurlu şirkətlər bilirlər ki, yalnız keyfiyyətli məhsul və xidmətləri ilə deyil, həm də cəmiyyətin xeyrinə verdikləri töhfələrlə ictimai nüfuz qazanaraq korporativ dəyərini artırırılar. Sosial məsuliyyətli investisiyalarda iki mühüm amilin nəzərə alındığını söyləmək olar. Bunlardan birincisi: yüksək gəlir əldə etmək, digəri isə davamlı və məsuliyyətli şirkətlərə üstünlük verməkdir. Burada investor öz seçimində tək cə maliyyə meyarlarını deyil, həm də etik dəyərləri ehtiva edir. Beləliklə, həm maliyyə mənəfəti, həm də davamlı mühit və sosial fayda nəzərə alınmaqla ideal investisiya qoyulmuş olacaq. Əlbəttə ki, gəlir vacibdir, lakin fərdin investisiya seçimində yeganə amil gəlir, pul faydası deyil. Sosial məsuliyyətli investisiyalar, əlbəttə ki, mümkün investisiyalar toplusunu məhdudlaşdırır. Bununla belə, bir çox sosial məsuliyyətli investisiya alternativləri olan ölkələrdə riski artırmadan müvafiq sosial məsuliyyətli portfel yaratmaq mümkündür. Nəhayət, sosial məsuliyyət şüuru və investisiya alternativləri artdıqca, tam sosial məsuliyyətli investisiyalar etmək mümkün olacaq. Hökumətlər və fond bazarları tərəfindən sosial məsuliyyət indekslərinin yaradılması ilə qiymətləndirmələr şəxsi xarakter daşıyacaq. Nəticədə, SMİ bəzi məhdudiyətlər və əlavə səylər gətirir lakin bu davamlı və dayanıqlı investisiya qoyuluşlarının inkişafının qarşısını almamalıdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Çikot Ö., “Sorumlu Yatırımlar”, Sermaye Piyasasında Gündem, c.97, 19- 36 n., 2010.
2. Lusardi A., Olivia S. və d., “Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?”, American Economic Review: Papers & Proceedings, c.98, n.2, 413-417 s., 2008.
3. Puaśhunder J. M., “When investors care about politics: A meta-synthesis of political divestiture studies on the capital flight from South Africa during Apartheid”, Business, Peace and Sustainable Development, c 24, n. 5, 29-52 s., 2015.
4. Renneboog L., Jenke T. H. və d., “Socially Responsible Investments: Institutional Aspects, Performance and Investor”, Behavior Journal of Banking & Finance, c.32, 1723–1742 s., 2008.
5. Uğurhan Y. Z., Öztürk M. C. və d., “Tüketicilerin Sosyal Sorumluluk Davranışlarının Kurumların Sosyal Sorumluluk Eylemlerine Yönelik Tutumları İle İlişkisi: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, c.5., n.2, 705-725 s., 2017.
6. Viviers S., Bosch J.K. və d., “Responsible Investing in South Africa”, Investment Analysts Journal, c.69, n. 3, 16 s., 2009.
7. Diouf D, Tessa H. və d., “Exploring Factors That Influence Social Retail Investors’ Decisions: Evidence From Desjardins Fund”, Journal of Business Ethics, c.134, p 45-67, 2016.
8. Jones S., Sandra L. və d., “The Investment Performance of Socially Responsible Investment Funds in Australia”, Journal of Business Ethics, c.80, p 181–203, 2008.
9. Auer R., “Do Socially Responsible Investment Policies Add or Destroy European Stock Portfolio Value?”, J. Bus Ethics, c.135, p 381–397, 2016.
10. Jappelli T. və Padula M., “Investment in Financial Literacy And Saving Decisions” Journal of Banking & Finance, c.37, p 2779–2792, 2013.
11. Driva, Anastasia və d., “Gender Differences And Stereotypes in Financial Literacy: Off to An Early Start”, Economics Letters, c.146, p 143–146, 2016.
12. Agyei və Samuel K., “Culture, Financial Literacy and SME Performance in Ghana”, Cogent Economic & Finance, c.6, p 1-16, 2018.
13. <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/Investment-Insights-Investment-Promotion-Prioritisation-OECD.pdf>
14. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/trading-investing/socially-responsible-investment-SMI/>
15. <https://qdf.gov.az/prioritetler/153-Qarabagin-investisiya-ve-ishguzar-potensialinin-teshviqi.html>
16. <https://qdf.gov.az/prioritetler/155-Mesuliyetli-investisiyalar.html>
17. <https://old.economy.gov.az/article/azerbaycanda-xarici-biznes-biznes-muhiti-sorgusu-2021-hesabatinin-teqdimati-kechirilib/31985>

Behbidali Valeh Novruzlu,
Ph.D. Student,
Ganja State University,
E-mail: behbudnovruzlu@gmail.com
© B.V. Novruzlu, 2022

MAIN DIRECTIONS OF SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTMENT IN THE PROCESS OF INVESTING

A B S T R A C T

The purpose of the research – is to increase the volume of more suitable investments using the principles of sustainability and stability during investments in the country and to analyze and evaluate the factors affecting socially responsible investments.

The methodology of the research – observation, comparison, analysis of the environment, social situation, economic-statistical research and other methods were used in writing the article, preparing new directions.

The practical importance of the research – is that the results obtained in the work and the proposed proposals can be used in the implementation of measures related to the acceleration of socio-economic development in Azerbaijan, raising the standard of living of the population, increasing the social responsibility of the investments made during the increase of employment in the country.

The results of the research – in the article, under the influence of the new trends occurring in the world during the process of globalization, the qualitative changes occurring in the investments made in various sectors of the economy are studied, and various recommendations are put forward.

The originality and scientific novelty of the research - it consists in reducing the effects of crises that may occur in the economy by effectively using the principles of social responsibility, sustainable development, in the investment that ensures economic growth in the country.

Keywords: socially responsible investments, environment, sustainable investment, corporate social responsibility.

Новрузлу Бехбидали Валех оглы,

докторант,

Гянджинский Государственный Университет,

E-mail: behbudnovruzlu@gmail.com

© Новрузлу Б. В., 2022

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО ОТВЕТСТВЕННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ВКЛАДЫВАНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - это увеличение объема более подходящих инвестиций с использованием принципов устойчивости и стабильности при инвестициях в страну, а также анализ и оценка факторов, влияющих на социально ответственные инвестиции.

Методология исследования – наблюдение, сравнение, анализ окружающей среды, социального положения, экономико-статистические исследования и другие методы использовались при написании статьи и подготовке новых направлений.

Практическая значимость исследования – заключается в том, что полученные в работе результаты и предложенные предложения могут быть использованы при реализации мер, связанных с ускорением социально-экономического развития в Азербайджане, повышением уровня жизни населения, повышением социальной ответственных инвестиций, сделанных в ходе увеличения занятости в стране.

Результаты исследования – в статье под влиянием новых тенденций, происходящих в мире в процессе глобализации, исследуются качественные изменения, происходящие в сферах экономики, в рамках инвестиций, осуществляемых в различных отраслях, и выдвигаются различные рекомендации.

Оригинальность и научная новизна исследования - заключается в снижении последствий кризисов, которые могут возникнуть в экономике, за счет эффективного использования принципов социальной ответственности, т.е. устойчивого развития, в инвестициях, обеспечивающих экономический рост в стране.

Ключевые слова: социально ответственные инвестиции, окружающая среда, устойчивые инвестиции, корпоративная социальная ответственность.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
21.11.2022

Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
29.11.2022

Çara qəbul olunmuşdur: 07.12.2022

Дата поступления статьи в редакцию: 21.11.2022

Отправлено на повторную обработку: 29.11.2022

Принято к печати: 07.12.2022

The date of the admission of the article to the editorial office: 21.11.2022

Send for reprocessing: 29.11.2022

Accepted for publication: 07.12.2022